

ADVOKATBYRÅN
BRATT & FEINSILBER
AKTIEBOLAG

Till

Riksdagens ombudsmän

ANMÄLAN

Anmälare: Thomas Lundeberg, 531020-0018,
Överläkare Rehab medicin
Danderyds sjukhus

Ombud: Advokat Percy Bratt
Advokatbyrån Bratt & Feinsilber AB
Box 24164
104 51 Stockholm

**Myndighet mot
vilken anmälan**

riktas: Vetenskapsrådet

Myndighetens diariennr: Dnr 312-2004-822

Saken: Fråga om statlig myndighets iakttagande av RF:s krav på
saklighet och opartiskhet samt allas likhet inför lagen

1. Som ombud för Thomas Lundeberg i enlighet med bilagd fullmakt, får jag härmed inge anmälan mot Vetenskapsrådet med anförande av följande.

Sammanfattning av omständigheter och grunder för anmälan

Bakgrund

2. Vetenskapsrådet (VR) har – på sätt som närmare redovisas nedan – efter framställan från Karolinska institutet (KI), genomfört en granskning av läkaren och forskaren Thomas Lundebergs forskning. Granskningen har utmynnat i bedömningen att Thomas Lundeberg är skyldig till forskningsfusk och att han allvarligt ska ha brutit mot god vetenskaplig sed. Utslaget att Thomas Lundeberg ska ha gjort sig skyldig till forskningsfusk har – på sätt som närmare redovisas nedan - utan vidare prövning lagts till grund för såväl KI:s som Thomas Lundebergs nuvarande arbetsgivares ställningstagande och beslut avseende hans möjligheter att forska. VR:s utredning och bedömning har i grund påverkat såväl hans yrkesverksamhet som privatliv.

Begäran om omprövning

3. Thomas Lundeberg har i en skrift den 18 oktober 2011 begärt omprövning av VR:s granskning och utlåtande avseende uppgiven vetenskaplig oredlighet (bilaga 1). Grunderna för begäran om omprövning har utvecklats i inlagor av den 11 november 2011, den 1 februari samt den 14 mars 2012 (bilaga 2 - 4).
4. Thomas Lundeberg har åberopat att VR:s handläggning av ärendet strider mot de grundlagsfästa kraven på *opartiskhet* och *saklighet* och den därmed sammanhängande förvaltningsrättsliga skyldigheten att utreda alla omständigheter av relevans för prövningen.
5. Thomas Lundeberg har härvid påvisat mycket allvarliga brister i handläggningen av ärendet i såväl materiella som i formella hänseenden. VR har – på sätt som

redovisas närmare nedan - underlåtit att beakta ingående och vetenskapligt grundad kritik från framstående forskare med specialkompetens på området, riktad mot VR:s sakkunnigas initiala utredning och slutsatser. Omfattande dokumentation av omedelbar relevans som Thomas Lundeberg tillställt utredningen har inte heller beaktats. Dokument som ingivits har inte diarieförts. Material som ingivits och diarieförts har ”återlämnats” till den person som givit in materialet utan att kopior tagits. Handlingar i ärendet har skickats till personer som inte varit parter i ärendet och dessa personer har tillfört ärendet handlingar som Lundeberg inte fått del av och således inte givits tillfälle att bemöta.

Thomas Bulls rättsutlåtande

6. Thomas Lundeberg har till VR ingivit och åberopat ett rättsutlåtande av professorn i konstitutionell rätt vid Uppsala universitet; Thomas Bull (bilaga 5). I utlåtandet slås fast att såväl expertgruppens handläggning som de sakkunniga inom VR, vars rapport utgjort underlag för expertgruppens bedömning, utgjort ärendehandläggning i såväl regeringsformens som i förvaltningslagens mening. Bestämmelserna i 1 kap 9 § RF och de därtill knutna rättssäkerhetsgarantierna är därmed tillämpliga på förfarandet. I utlåtandet framhålls vidare att ärendet rör en fråga av stor betydelse för den enskilde – för en forskare närmast helt avgörande för dennes framtid och rykte. Detta förhållande talar enligt utlåtandet med styrka för att tillämpa reglerna i grundlag och förvaltningslag *extensivt* i linje med JO:s och JK:s bedömning av liknande fall.
7. Med dessa rättsliga utgångspunkter konstaterar Thomas Bull att det strider mot *saklighetskravet* att inte beakta alla fakta som finns i ärendet - särskilt sådana fakta som direkt talar emot det beslut som fattats. Det strider vidare mot *motiveringsskyldigheten* att inte meddela den enskilde på något sätt hur man bedömt det material som denne tillfört ärendet. Med hänsyn till att den

huvudsakliga invändningen mot den enskilde forskaren är brister i dokumentationen av den vetenskapliga verksamheten, är det enligt utlåtandet särskilt anmärkningsvärt att myndigheten inte berört den dokumentation som man faktiskt haft tillgång till i sin bedömning.

8. Konsekvenserna av ovan berörda fel och brister är enligt rättsutlåtandet att det måste ske en omprövning där allt relevant material beaktas.
9. Bristerna i fråga om kommunikation, hantering av partsställning och diarieföring är enligt rättsutlåtandet allvarliga handläggningsfel som kastar ett tvivelaktigt ljus över förfarandet. Då den enskilde därmed kan uppfatta förfarandet som osakligt och partiskt står handläggningen i strid med de grundläggande rättssäkerhetsgarantier som 1 kap 9§ RF ger uttryck för. Rättsföljden inom förvaltningsrätten är då att ärendet måste handläggas på nytt med iakttagande av riktiga handläggningsprocedurer.

VR:s avvisning av begäran om omprövning

10. VR har beslutat att "avvisa" Thomas Lundebergs begäran om omprövning, meddelat i en skrivelse av den 28 mars 2012 benämnd "*Bemötande av inkomna skrivelser*" (bilaga 6). Som motivering anføres att VR:s expertgrupp på uppdrag av lärosätet (KI) hade att utreda de faktiska förhållandena och huruvida forskning skett med avvikelse från god vetenskaplig sed. Då detta enligt myndighetens synsätt är en "*biståndsåtgärd*" som inte innefattar ett bestämmande över den enskildes rättigheter och skyldigheter, så kan VR:s "*handlande*" inte anses utgöra myndighetsutövning. Till stöd för att VR:s granskning inte utgör myndighetsutövning har hänvisats till ett JK beslut (beslut 2008-10-10 Dnr 5641-08 40).

Beslut avseende annat granskningsärende

11. Vetenskapsrådet har i ett annat ärende rörande misstänkt forskningsfusk beslutat att dra tillbaka ett av Expertgruppen avgivet utlåtande enligt vilket den aktuella läkaren gjort sig skyldig till grov oredlighet i sin forskning (Vetenskapsrådets beslut 2011-09-21; Dnr 312-2008-7820; bilaga 7). I Vetenskapsrådets beslut anges att orsaken till att utlåtandet dras tillbaka är ”*betydande oklarheter i hanteringen vid utredningen av misstänkt oredlighet*”. Av Vetenskapsrådets eget pressmeddelande framgår att det primärt rört sig om brister i Vetenskapsrådets diarieföring (bilaga 8).

Grunderna för anmälan

12. VR:s avvisning och det synsätt som bär upp motiveringen står i strid med de fundamentala rättsstatliga principer som kommer till uttryck i RF 1 kap. 9§. Beslutet strider i enlighet med vad som ska utvecklas nedan på ett flagrant sätt mot de grundlagsskyddande kraven på saklighet och opartiskhet samt allas likhet inför lagen.
13. I fråga om VR:s granskning utgör *myndighetsutövning* ska beaktas att fråga inte är om endast en remiss eller ett underlag för annan myndighets ställningstagande. VR:s utredning avseende misstänkt forskningsfusk har de facto ett så bestämmande inflytande över det slutgiltiga utfallet avseende *disciplinpåföljd eller annat jämförbart förhållande*¹, att den får anses utgöra ett led i en mot den enskilde riktad myndighetsutövning.

¹ kursiverad formulering syftande på definition myndighetsutövning i ÄFL till vilken refereras i motiven till FL (prop 1985/86 .80 s.55)

14. Myndighetens utredning och bedömning av forskningsfusk utgör under alla förhållanden *ärendehandläggning* och *fullgörande av offentlig förvaltningsuppgift*.
15. VR är därmed i sin granskande verksamhet rättsligt bunden av de grundlagsfästa kraven på opartiskhet och saklighet liksom av de förvaltningsrättsliga kraven på kommunikation, diarieföring och i övrigt korrekta handlägningsprocedurer. De allvarliga avvikelser från dessa fundamentala krav som förekommit i förevarande fall, innebär att det måste ske en *omprövning*, där relevant material beaktas och med iakttagande av korrekta handlägningsprocedurer.
16. Vad avser det JK beslut (beslut 2012 - 03 – 28, Dnr 312 -2004 822) som VR hänvisar till, kan först konstateras att det där var fråga om tillämpligheten av 3 kap. 2 § Skadeståndslagen och att begreppet *myndighetsutövning* inte har helt samma innebörd i detta lagrum som i RF och förvaltningslagen². Den fråga som primärt aktualiseras är därtill om VR i sin granskning är bunden av ovan redovisade konstitutionella och offentlighetsrättsligt grundade regler och principer om saklighet, opartiskhet och ett rättssäkert förfarande.
17. Av JK beslutet framgår entydigt att myndigheten inte sett sig rättsligt förhindrad att utöva tillsyn över VR:s behandling av anmälan och handläggningen av det aktuella ärendet, låt vara att granskningen ej föranledde någon åtgärd (beslutet s.3). Beslutet utgör därmed på intet sätt stöd för slutsatsen att VR:s utredning och utslag avseende vetenskaplig oredlighet inte skulle träffas av kraven på opartiskhet, saklighet och ett rättssäkert och formellt korrekt förfarande.
18. VR har kort tid före Thomas Lundebergs begäran om omprövning beslutat dra tillbaka en annan utredning om forskningsfusk, primärt med hänvisning till brister avseende diarieföringen av inkomna handlingar (se ovan punkt 11).

² Bengtson, Srömbäck Skadeståndslagen en Kommentar s.88

19. Ovan redovisade fel och brister i utredning och handläggning i avseende Thomas Lundeberg, framstår till art och omfattning som långt allvarligare än de som förelåg i det andra ärendet där VR de-facto undanröjde sin tidigare utredning och utfall om förment forskningsfusk. Rubriken på myndighetens pressmeddelande är härvid illustrativ "*Vetenskapsrådet river upp fuskutredning*".
20. VR:s rättstillämpning och praxis på detta område får mot denna bakgrund anses i hög grad olikformig och godtycklig. Thomas Lundeberg har blivit utsatt för en olikformig rättstillämpning som uppenbart missgynnat honom i förhållande till den forskare som granskades i det andra ärendet. Fullgörandet av VR:s granskning på detta centrala område, har därmed inte skett med beaktande av det från rättstatlig synpunkt grundläggande kravet på *allas likhet inför lagen* som uppställs i RF 1 kap 9 §.
21. De frågor som aktualiseras i ärendet är av helt avgörande betydelse för Thomas Lundeberg och hans fortsatta yrkesverksamhet.
22. VR:s granskning av misstänkt oredlighet inom forskning är samtidigt en uppgift av fundamental betydelse för upprätthållandet av forskningens höga kvalitet och internationella anseende. Det är mot denna bakgrund, inte endast för den enskilde granskade forskaren utan också från allmän samhällselig synpunkt, av vital betydelse att denna granskning sker sakligt och opartiskt och med iakttagande av grundläggande rättssäkerhetsgarantier. Dessa krav följer därtill – som ovan utvecklats – av en korrekt tillämpning av gällande rätt.
23. Det är därför av största vikt att JO klarlägger att VR:s granskande verksamhet inte endast är en form av faktiskt "*handlande*" som kan bedrivas utan beaktande av konstitutionella och förvaltningsrättsliga krav på ett sakligt, objektivt och

rättssäkert förfarande, samt att då den aktuella granskningen uppvisar sådana brister som i förevarande fall, det föreligger en rätt till omprövning.

24. Thomas Lundeberg hemställer mot denna bakgrund om att JO skyndsamt initierar en utredning i ärendet.

Utveckling av omständigheterna

Ärendets bakgrund

25. Thomas Lundeberg är läkare med specialisering inom fysiologi och rehabmedicin. Han var fram till år 2003 professor vid Karolinska institutet och bedrev forskning inom smärtbehandling med inriktning på integrativ eller komplementär medicin, såsom akupunktur och laser.
26. I skrivelse av den 30 mars 2004 vände sig rektorn vid Karolinska institutet (KI) till Vetenskapsrådet (VR) med begäran om biträde av VR:s Etikkommittés expertgrupp för utredning av oredlighet i forskning (Expertgruppen), avseende granskning av möjliga avvikelser från god vetenskaplig sed. Begäran om granskning avsåg Thomas Lundeberg. I skrivelsen anges att KI genom ett flertal anmälningar uppmärksamrats på oklarheter när det gäller Thomas Lundebergs redovisade forskningsaktiviteter. I skrivelsen redovisas påstådda oklarheter avseende innehållet i en ansökan om en professur i rehabiliteringsmedicin vid KI samt uppgifter om plagiat och andra felaktigheter i underlaget till två patentansökningar där Thomas Lundeberg och en annan forskare; Kerstin Uvnäs Moberg, står som sökande. Granskningen av patenten har - såsom framgår av KI:s skrivelse - initierats genom inlagor till KI från Uvnäs Mobergs juridiska ombud Kurt Björkholm.

27. Expertgruppens bedömning utmynnade i ett utlåtande av den 18 maj 2006 (Dnr 312- 2004- 822) (bilaga 9). I utlåtandet uttalas allvarlig kritik mot Thomas Lundeberg. Bedömningen grundar sig helt på den utredning av sakförhållandena som genomförts och de slutsatser som dragits av den för ändamålet tillsatta gruppen av sakkunniga inom VR och som redovisats i yttrande av den 24 januari 2006.

28. Kritiken sammanfattas enligt följande:

- i) bristande dokumentation rörande vetenskapliga försök, som gör det omöjligt att kontrollera om, hur och av vem försök har utförts
- ii) brister avseende hur den vetenskapliga publiceringen har hanterats och hur texter har återanvänts samt
- iii) brister i handledning och kontroll av doktorander.

Arten och graden av bristerna är enligt expertgruppen av den karaktären att Thomas Lundeberg bedöms ha brutit mot god vetenskaplig sed.

29. Expertgruppens utlåtande har legat till grund för ett beslut av KI:s rektor av den 22 juni 2006 (KI:s dnr 3327706 -208) (bilaga 10). KI:s beslut vilar helt och hållet på VR:s utlåtande och har således inte föregåtts av någon självständig prövning från KI:s sida.

30. Den kritik som i KI:s beslut riktas mot Thomas Lundeberg är mycket långtgående. Det är enligt beslutet synnerligen allvarliga och beklagliga missförhållanden som blottlagts, ägnade att rubba allmänhetens förtroende för forskningen och för KI. Det är enligt KI:s rektor ”*inte möjligt att känna förtroende för Thomas Lundeberg som vetenskapsman*” (beslutet s. 5).

31. Kritiken avser i huvudsak (a) plagiat och felaktig hantering av vetenskapliga texter och (b) bristfällig och i vissa fall obefintlig dokumentation av forskningsprocess och vetenskapliga resultat. Härvid hänvisas till expertgruppens kritik mot Lundeberg för bristfällig och obefintlig dokumentation vilken medfört ”att det inte i efterhand är möjligt att klarlägga om viss forskning faktiskt ägt rum”(beslutet s. 4).
32. Slutligen framgår att beslutet inte fick några omedelbara rättsliga verkningar då Thomas Lundeberg vid tiden för beslutet redan på egen begäran entledigats från sin professorstjänst vid KI. Någon åtgärd på arbetsrättslig grund var därför inte aktuell.
- Thomas Lundebergs begäran om omprövning*
33. Genom ovan redovisade skrivelse till Vetenskapsrådet av den 18 oktober 2011, jämte därefter ingivna kompletteringar, begärde Thomas Lundeberg omprövning av Vetenskapsrådets bedömning avseende uppgiven vetenskaplig oredlighet, redovisad i Vetenskapsrådets expertgrupp utlåtande av den 18 maj 2006.
34. På sätt som redovisas i anmälan jämte därefter ingivna kompletteringar, strider VR:s granskning av Thomas Lundebergs forskning, mot grundläggande krav på en rättssäker, opartisk och saklig granskning. Faktiska omständigheter, tungt vägande invändningar och relevant ingivet material har inte i utretts eller beaktats på sätt som ärendets beskaffenhet kräver. Då Expertgruppens utlåtande således inte vilar på erforderlig saklig grund, ska i enlighet med anmälan en förnyad prövning vidtas.

35. Thomas Lundebergs begäran om omprövning avvisades av VR i skrivelse av den 28 mars 2012 med anförande av ovan redovisade skäl. Beslutet strider som redovisats ovan mot de grundlagsskyddade kraven på likabehandling och opartiskhet och innebär att Thomas Lundeberg förvägras rätten till en sakligt och objektivt bedriven utredning.

Fortsatt handläggning

36. VR:s ställningstagande - att inte ompröva ärendet trots de tungt vägande sakliga skäl som anförts - har försatt Thomas Lundeberg i en mycket utsatt position. Han har upplevt sig sakna de mest grundläggande rättssäkerhetsgarantier i ett förfarande där hela hans yrkesmässiga karriär står på spel.

37. Det är mot denna bakgrund av stor vikt för Thomas Lundeberg att nu skyndsamt initiera en granskning av VR:s förfarande. Thomas Lundeberg avser att snarast inkomma med vissa ytterligare uppgifter och kompletterande rättslig argumentation.

Stockholm den 14 maj 2012

Percy Bratt